

I Nemzetközi tapasztalatok

Kuba büntetőpolitikája

A karib-tengeri szocialista szigetország új, 1988. április 30-án hatályba lépett Büntető Törvénykönyve olyan átfogó jogi dokumentumnak tekinthető, amely „védi a társadalmat és a személyeket, a társadalmi, gazdasági és politikai rendet”, ezen túlmenően biztosítja az állampolgárok jogait, megóvjaa az alkotmányos szabályokban rögzített tulajdoni formákat.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az új büntetőkodeks a gyakorlatban bevált, előírásai alapján több mint harmincötezer személy ügyét vizsgálták felül, sokakat közülük szabadlábra helyeztek, mivel társadalomra veszélyességük megszűnt. Mindössze 10%-uk választotta ismét a bűnözés útját, és került vissza később a börtönbe. Ez az eredmény páráját ritkítja az egész világon. Rendkívüli mértékben bátorítja a hatóságokat a tekintetben, hogy a volt elítélteket integrálják a társadalomba, ahol hasznos munkát folytathatnak, háborítatlanul élhetnek a továbbiakban tisztességes életet. Az új kodeks a büntetőpolitikát nem egyszerűen jóindulatúbbá, hanem ésszerűbbé és igazságosabbá tette. Nem enyítették azoknak a büntetését, akik gyilkoltak, nemi erőszakot követtek el, betörték, külföldi valutákkal üzérkedtek stb. A jövőben sem számíthatnak büntetlenségre azok, akik szembeszegülnek a törvénnyel és a társadalom létfontosságú érdekeivel. Ugyanakkor több bűncselekmény-kategóriát dekrimináltak, és áttették a szabálysértések kategóriájába. Előrelépés történt a büntetések egyéniesítése vonatkozásában is, gondosan megvizsgálják a bűnelkövetők személyi körülményeit, hátterét, mielőtt a büntetés kiszabására és végrehajtására sor kerülne. Mindez elősegíti a büntetőtörvények hatékonyságát. (*Granma*)

A közlekedési balesetek megítélése Lengyelországban

Furcsa anomáliák tapasztalhatók a közlekedési balesetek megítélése, a büntetés mértéke vonatkozásában a lengyeleknél. Álljon itt két példa. Az első esetben két gépkocsi karambolozott. A karambol oka az elsőbbség megadásának elmulasztása volt. A vétkes gépkocsivezető e közlekedési szabály megsértésével kocsiával olyan súlyos kárt okozott a vértlen gépkocsivezető drága Mercedesében, hogy még a kárbecslésben mértéktartó Állami Biztosító is mintegy 1 millió zloty összegű kárt állapított meg. Ezzel az eddig büntetlen előéletű elkövető vagyon elleni bűncselekmény címén állt a bíróság elé. Az ügyész jóindulatú volt, feltételesen felfüggesztette a büntetőeljárást, a gépkocsivezetőt 20 ezer zloty bírságra ítélte. Másik példánkban hasonló okok miatt ugyancsak két gépkocsi karambolozott, de itt egy tízéves Fiat 126-os rongálódott meg. A javítási költségek nem haladták túl a 200 ezer zlotyt, így az eset szabálysértésnek minősült. Az elkövető itt is kifogástalan előéletű ember volt. A szabálysértési bíróság azonban 50 ezer zloty pénzbírságra ítélte, és hat hónapra bevonta a jogositványát

A fenti két példa világosan mutatja, hogy a közlekedési balesetek megítélése kérdésében mind a büntető törvénykönyv, mind pedig a szabálysértési és szabálysértési eljárási törvénykönyv módosításra szorul. Még a tőkés államokban is, ahol a magántulajdon a társadalmi és gazdasági rend alapja, a közlekedési baleset során elkövetett vagyonkárosítást nem tartják bűncselekménynek. Hasonló a helyzet Romániában. Az NDK büntető törvénykönyve szerint bűncselekmény csak a vagyoni kár különleges minősége esetén forog fenn, és kizárja a gépjármű közúti balesetben történő megkárosítása esetét. Ér-

demes lenne tehát Lengyelországban is érvényesíteni a közlekedési bűncselekmények dekriminalizálásának követelményét. E kérdésben ma Lengyelország a legszigorúbb az összes szocialista ország közül, de még a tőkés országokhoz képest is. Jó lenne, ha közlekedési bűncselekménynek csupán a halált vagy súlyos testi sérülést okozó bűncselekmények minősülének, ugyanakkor jelentős mértékben csökkenteni kellene a kiszabható büntetés felső határát.

Más elbírálás alá esik az ittas gépjárművezetés. Jelenleg társadalmilag indokolt az ilyen esetek szigorú elbírálása, bár ez sem a legjobb megoldás. Ismeretes, hogy az ilyen elkövetőre a büntetésvégrehajtási intézet nincs igazán jó nevelő hatással. (*Rzeczpospolita*)

Öngyilkosság és öncsonkítás az osztrák börtönökben

Az osztrák büntetésvégrehajtási törvény szerint a szabadságvesztésre ítélt elítélteket kellő határozottsággal, igazságosan, emberi méltóságuk tiszteletbentartásával kell kezelni. A realitás azonban más. Ezt bizonyította a háromnapos grazi íróértekezlet keretében az öngyilkosságról folytatott vita.

Az öngyilkosság és öncsonkítás állandóan napirenden van a büntetőintézetekben. 1987-ben a 7560 szabadságvesztését töltő elítélt közül 12 lett öngyilkos és 571 csonkította meg magát.

Mi az oka annak, hogy ezek az emberek nem akarnak élni, és bár nem akarnak meghalni, életveszélyes sérüléseket okoznak maguknak? Legtöbbször csak fogvatartásuk körülményeit szeretnék megjavítani. A kórház paradicsomnak tűnik a cellákhoz viszonyítva. Azt remélik, hogy a kórházban jobban bánnak majd velük, figyelmesebben lesznek hozzájuk. Legjobban ezt nélkülözik. A bizalom, a barátság, a börtön lélektelen világában ismeretlen, helyükbe a gyűlölet, az öngyűlölet lép.

A törvény „öncsonkítás”-nak nevezi az önnön test megnyomorítását, és ezzel tárggyá degradálja a rabot. A kezelés költségei a tettet terheli, hiszen a szabadságvesztésüket töltő elítélteknek nem szabad megcsonkítaniuk a testüket, megkárosítaniuk egészségüket, mert így a társadalom válna kötelezettségeik teljesítéséért felelősnek. Ugyan a bűn-

tetésvégrehajtási intézmények alkalmazottainak magatartása kergeti a foglyokat öngyilkosságba. (*Volksstimme*)

Szégyenpadon a halálbüntetés

A lap ismerteti az Amnesty Internationalnak A halálbüntetés a világban címmel nyilvánosságra hozott dokumentumát. E szerint a világ 90 országában az elmúlt tíz évben 15 320 kivégzés történt. Ez a szám azonban korántsem teljes. Egyes becslések szerint ez alatt az idő alatt 40 000 embert végeztek ki. Bizonyos esetekben a kivégzés kínzással párosult. Így a dokumentum megemlíti egy Kuvaitban 1981-ben felakasztott thai munkás esetét, aki több mint 9 percig vívott haláltusát, vagy az Amerikában kivégzett Alpha Otis Stephens esetét, aki az első elektrosokk után még 8 percig lélegzett, míg azután egy második meg nem ölte.

A jelentés hosszan foglalkozik az amerikai kivégzések diszkriminatív jellegével. „Az USA lakosságának 12%-át jelentő fekete lakosság a 2182 halálraítélt 40%-át teszi ki, az 1977 januárja és 1989 márciusa közti időszakban kivégzett 107 rab közül 48 volt néger vagy latin-amerikai származású, és legtöbbszörük fehér emberek meggyilkolása miatt ítélték el. A tények azt mutatják, hogy a faji hovatarozás, különösképpen az áldozaté, jelentős befolyással van a halálbüntetés kiszabására, különösen a déli államokban.”

Dél-Afrikában a faji hovatarozás nyilvánvalóan fontos szerepet játszik a halálos ítéleteknél: az elmúlt tíz évben Dél-Afrikában kivégzett 1250 személy nagy többsége néger volt. Kiskorúakat végeztek ki az Egyesült Államokban, Bangladesben, Barbadosban, Pakisztánban, valamint Iránban és Irakban.

Iránban a nyolcvanas évek elejétől kezdve ezrével végeztek ki embereket, köztük gyermekeket, politikai okokból. 1988 második felére vonatkozóan az Amnesty International 1200 áldozat nevét tudta összegyűjteni. Iránban százával végeznek ki embereket igazságtalan perek alapján. A jelentés Etiópiát, Ghanát, Jordániát, Kambodzsát és Szomáliát említi meg, ahol az utóbbi években jogtalan perek alapján, sőt bíróság elé állítás nélkül végeztek ki rabokat. Az Amnesty International szerint gyako-

riak az igazságtalan perek Kínában is, ahol még nem erősített információk szerint 1983 és 1987 között 30 000 embert végeztek volna ki.

Európában a 35 vizsgált ország közül 27-ben nincs halálbüntetés. Az elmúlt tíz évben 6 ország törölte el a halálbüntetést: Luxemburg és Norvégia 1979-ben, Franciaország 1981-ben, Hollandia 1982-ben, és ugyancsak ekkor a Német Demokratikus Köztársaság és Liechtenstein.

A jelentés megemlíti, hogy a Szovjetunióban példa nélkül álló vita kezdődött az utóbbi években a halálbüntetésről.

1988 decemberében nyilvánosságra hozták a büntetőtörvénykönyv módosítására vonatkozó javaslatot, amely az eddigi 18-ról 6-ra csökkenti azoknak a büntetéseknek a számát, amelyek elkövetése miatt halálbüntetés szabható ki. Ugyancsak vita indult a halálbüntetés eltörléséről Lengyelországban és Magyarországon. Mégis, 1985 óta Magyarországon 9, Lengyelországban legalább 11 elítéltet végeztek ki.

Vita tárgyát képezi a kérdés Jugoszláviában is, ahol a Szlovén Legfelsőbb Bíróság bejelentette, hogy el fogják törölni a halálbüntetést. Jugoszláviában 1985 óta 4 elítéltet, Bulgáriában 32-t, Csehszlovákiában legalább 5-öt, Romániában kettőt végeztek ki. A jelentés szerint Törökországban több száz foglyot ítéltek halálra, de 1984 óta egyetlen kivégzés sem történt. Mintegy 230 halálraítélt kimerítette az összes fellegbeszési lehetőséget, közülük számosat igazságtalan perekben ítéltek halálra.

Az Amensty International jelentése megállapítja, hogy 90 országban már eltörölték a halálbüntetést, de 100-ban még ma is fennáll. (*L' Humanité*)

Új büntetőpolitika Nagy-Britanniában

A brit kormány azon fáradozik, hogy a nem szabadságvesztés jellegű szankciókat kiterjessze a büntetőjogban. Ez részben annak tudható be, hogy képtelen oly iramban építeni a börtönöket, amilyenben azt a növekvő bűnözés indokolná, részben pedig annak, hogy belátja, a bebörtönzés az esetek jelentős részében nem a leghatékonyabb módja a büntetésnek. Inkább csökkenti, semmint növeli az elkövetőkben a felelősségérzetet és vajmi keveset tesz azért, hogy megakadályozza a jövő-

beli bűnözést. A brit kormányzat által kiadott Zöld Könyv szerint a megoldás a közösség által kontrollált büntetési formákban rejlik, amelyek lehetővé teszik, hogy a bűnelkövetők szembe találják magukat tetűk következményeivel.

Természetesen az új büntetőpolitikának több akadálya van, nevezetesen: a bíróságok nemigen bíznak a felnőtt bűnelkövetőkre kiszabható nem börtön jellegű szankciók hatékonyságában. A próbára bocsátást kisebb büncselekményeknél találják célra vezetőnek, sőt ezt inkább csak bírság helyett szabják ki. Az új büntetésfajták hívei azt javasolják, hogy hozzanak létre múlt századbeli egyházi és önkéntes tanácsadó szolgálathoz hasonló szervezeteket, amely az „eltévelyedettekkel” tanácsadás és segítség formájában foglalkozik, különös tekintettel társadalmi beilleszkedésük nehézségeire, gyakori írástudatlanságukra, munkanélküli mivoltukra. Mások szerint a költségek és a hatékonyság összefüggései e vonatkozásban nem ígérnek sokat. Kétségtelen tény, hogy a büntetés önmagában eddig sem bizonyult a költségek szempontjából hatékonynak, éppen ezért új utakat kell keresni, hogy megtalálják a rehabilitáció ésszerű módjait. (*Financial Times*)

Korrupcióellenes kampány Kínában

Az elmúlt évek során sokat tett a kínai állam annak érdekében – beleértve a gazdasági törvényalkotást – hogy megteremtse a tisztakezű kormányzás alapfeltételeit, hogy megszüntesse a csúszópénzek és megvesztegetések, az adócsalás és egyéb jogellenes tevékenység gyakorlatát. Mindennek ellenére a korrupció jelensége távolról sem tűnt el a kínai hétköznapiakból, sőt egyes helyeken még tovább erősödtek e káros jelenségek. Előfordult, hogy a szegényebb területek segélyezésére szánt összegeket megrövidítették a megyei vezetők, másutt közpénzeket használtak fel magáncélú építkezésekhez. Egy tartomány helyettes kormányzója több ezer jüant sikkasztott. A botrányok közfelháborodást keltettek.

A legnagyobb károkat a hivatalos személyek és üzletemberek illegális ügyletei okozták, amelyek a párt és kormányzat tekintélyének egyaránt ártottak, s bizalmi vál-

ságot idéztek elő. A jelenség egyik oka a tisztességes és hatékony piaci mechanizmus hiánya, a vezetési szisztéma zavara és nehézségei. Egyes területeken nem gondoskodtak elég következetességgel és szigorral a törvények betartásáról. Ragaszkodni kell az alkotmányos előírásokhoz híven a bíróság független bíraskodási gyakorlatához, s maradéktalanul érvényesülnie kell annak az ősi kínai szólásnak, amely szerint „A törvényt megsértő hercegnek ugyanolyan büntetés jár, mint a közönséges embereknek”, s e tekintetben a párt- és állami vezetőktől példamutató viselkedést vár el a társadalom.

A közvélemény még ma is viszonylag tudatlan az államügyekben, gyanakvó és hajlamos felülni a rémhíreknek. De bízni lehet abban, hogy a nép, amennyiben érdekeltté teszik, a legerősebb és legszélesebb ellenőrzést gyakorolja majd a korrupció felett, beleértve azon szervek feletti kontrollt is, amelyek hivatva vannak a korrupció ellen küzdeni. A közigazgatás nyíltsága, a vezetők jövedelmeinek nyilvánosságra hozatala sokat segíthet e tekintetben. (*Beijing Review*)

Abortusz elleni kampány az NSZK-ban

Bajorországban egyre terjednek a névtelen bejelentések az illegális magzatelhajtásokról, amelyek több mint 1000 személy ellen vezettek büntetőeljáráshoz az elmúlt években. Most egy neves nőgyógyászt vádolnak jogszályellenes műtétek végzésével, és ha a vádat bebizonyítják, börtönbüntetésre íté-

hetik és eltilthatják foglalkozásától. Mesterséges abortuszt 1976-ig csak szükséghelyzetekben engedélyeztek az NSZK-ban, s ezt a jogszabályt csak kevésbé enyhítette az, hogy ma már a terhesség első három hónapjában anyagi nehézségek vagy szexuális erőszak esetén is mentesülni lehet e tilalom alól.

Az abortusz elleni csoportok elsősorban Bajorországban heves kampányt indítottak azért, mert az ügyek rugalmasabb kezelése visszaélésekre vezetett. Az NSZK-ban minden 4–5. terhesség magzatelhajtással végződik, és 30 százalékkal növekedett azoknak a száma, akik anyagi indokok alapján kéri a hatóságokat, hogy engedélyezzék a művi vetélést. A CSU, a konzervatív keresztény párt úgy érvel, hogy a világ egyik leggazdagabb országában az orvosok 1 százaléka kizárólag abortuszokra specializálódik, és több életnek vet véget, mint amennyit a többi 99 százalék képes megmenteni.

A hatóságok egyelőre megmaradtak a pénzbüntetéseknél. Az abortusz hívei is összeszedték érveiket és figyelmeztették a bíróságokat, hogy ne közöljék a nők nevét, mintha az pusztán információ lenne, valamely adóüggyel kapcsolatban. Több országos napilap és folyóirat közölte azoknak a prominens személyeknek a nevét, akik nyíltan elismerték, hogy valamilyen formában részt vettek már abortuszban. A konzervatívok követelik e személyek többségével szemben a büntetőjogi felelősségrevonást. Így nyilvánvaló, hogy ez a kampány semmit sem veszített hevesességéből. (*Newsweek*)

E SZÁMUNK SZERZŐI

Dr. Csetneky László bv. őrnagy, a Rendőrtiszti Főiskola főtanára; Csurgókné dr. Takács Jolán bírónő, Pesti Központi Kerületi Bíróság; dr. Kabódi Csaba egyetemi adjunktus, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, büntető eljárásjogi tanszék; Kardos Attiláné bv. hadnagy, a Fiatalokúak Börtöne és Fogháza utógondozója; Sz. Kiss Csaba bv. százados, az Országos Parancsmóság nevelési osztályának főelőadója; dr. Mezey Barna egyetemi adjunktus, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, magyar állam- és jogtörténeti tanszék; dr. Németh Gyula bv. alezredes, a Fővárosi Bv. Intézet parancsnoka; dr. Sárkány István főiskolai tanár, Rendőrtiszti Főiskola, dr. Tauber István egyetemi docens, ELTE Állam és Jogtudományi Kar, kriminológiai tanszék; dr. Tütő László egyetemi docens, ELTE Bölcsészettudományi Kar, filozófiai tanszék

A BM Központi Klubjának
kiállítótermében láttuk...

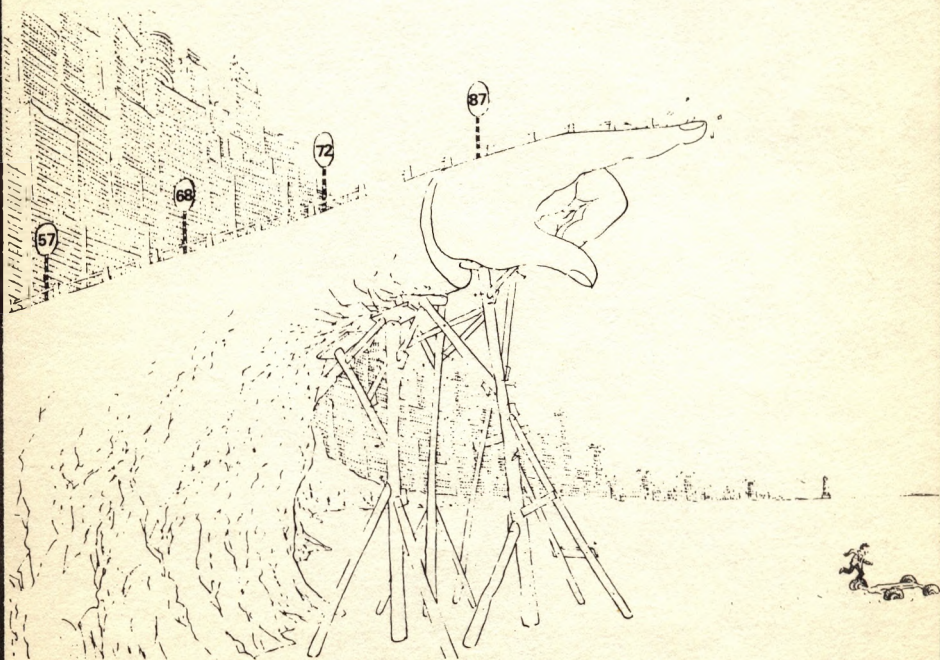

FÉLNI ÉS FÉLNI HAGYNI

PÁRTPROGRAM

(Lehoczki István grafikái)

HOMO LUDAS

(Brenner György grafikája)